

дівчат. По ваго-зростовому індексу у 3,5% хлопців було визначено „ожиріння”, у 14,1% – „загроза ожирінню”.

Епідеміологічне дослідження виявило значну розповсюдженість чинників ризику розвитку метаболічного синдрому у підлітків, а саме: дисбаланс білкового і вуглеводного складових раціону; вживання слабоалкогольних напоїв, низьку рухову активність, паління.

Були проаналізовані сполучення вивчених факторів ризику. Серед хлопців вірогідно більше підлітків з надлишковою вагою ($p < 0,001$), і тих, хто регулярно палить ($p < 0,001$); серед дівчат – школярки з низькою руховою активністю ($p < 0,01$).

Отже, високий ризик формування метаболічного синдрому потребує спільних зусиль лікарів різного профілю, зокрема лікарів-профілактів. Посилення санітарно-просвітницької діяльності, спрямованої на зміну способу життя, оптимізація рухової активності, корекція харчового раціону сприятимуть профілактиці даного синдрому, і відповідно хронічних неінфекційних захворювань.

HYGIENIC ASPECTS OF THE METABOLIC SYNDROME RISK FACTORS PREVALENCE AMONG THE ADOLESCENTS

O.V. Berdnyk, O.V. Dobrianska, O.P. Rudnytska, K.V. Shevchuk

Cardiovascular and endocrine diseases require a special attention among chronic non-communicable diseases group. The basic of their formation is metabolic syndrome which includes abdominal obesity, dislipidemia, glucose intolerance and hypertension. The main conditions of the metabolic syndrome's development are physical inactivity, excessive consumption of fat and carbohydrates, stress, smoking. The hygienic aspects of this syndrome development weren't researched.

The objective: to perform hygienic assessment of the behavioral risk factors and conditions prevalence of the metabolic syndrome development among the adolescents.

Study methods. 1350 children 14-16 years old were examined. Anthropometric, sociological, mathematical methods were used.

Results. It was determined that proportion of adolescents with disharmonious physical development was: boys – 7,2% and girls – 12,5%. According to the weight-height index, 3,5% of children were identified with „obesity” and 14,1% of children – with „risk of obesity”. Epidemiological study revealed a significant prevalence of metabolic syndrome risk factors among children such as imbalance of protein and carbohydrate diet components, soft drink consumption, low physical activity, smoking. The combinations of different risk factors were analyzed. The number of overweight and daily smoking adolescents was higher in boys ($p < 0,001$). However, the number of children with low physical activity was higher in girls ($p < 0,01$).

Health education activities strengthening aimed at lifestyle changes, optimization of physical activity and diet will contribute to the prevention of the development of this syndrome and respectively chronic non-communicable diseases.

УДК 613.955

ОСОБЛИВОСТІ ПРІОРИТЕТІВ БАТЬКІВ ЩОДО ВИБОРУ ІГРАШОК ТА ТРИВАЛІСТЬ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ДІТЬМИ РІЗНОГО ВІКУ

Платонова А.Г., Яцковська Н.Я., Шкарбан К.С., Саєнко Г.М.

ДУ «Інститут гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзєєва НАМН України», м. Київ

Значна роль у вивченні безпеки для здоров'я предметів дитячого асортименту відводиться хімічній безпеці. Одним із шляхів зниження ризику розвитку порушень

стану здоров'я дитячої популяції є ефективний нагляд за безпекою іграшок, з якими дитина контактує майже з народження [1- 2].

Обсяг українського ринку дитячих іграшок становить близько 400 млн. дол. США на рік. При цьому близько 80% становить імпортна продукція – 70% китайська та 10% припадають на польську та американську продукцію; 20% іграшок виробляють у країнах СНД та вітчизняні виробники [3]

Сучасні іграшки характеризуються різноманіттям, як за функціональним і віковим призначенням, так і кількістю використаних для їх виготовлення матеріалів (дерево, гума, латекс, метал, пластмаси, папір, картон, тканина різного походження, тощо) [4].

Відсутність дієвого захисту українського ринку дитячих товарів, а відповідно і дитячої популяції від небезпечних, неякісних (в т.ч. із вичерпаним терміном придатності) товарів та продукції призвело до того, що на вітчизняному ринку реалізуються, у т.ч. через Інтернет - магазини, небезпечні та неякісні товари дитячого асортименту, зокрема іграшки [5-6].

Метою роботи було встановити основні фактори та пріоритети для батьків при виборі іграшок, розподіл іграшок за функціональним призначенням та складом сировини, тривалість використання іграшок дітьми впродовж доби.

Матеріали та методи. Для досягнення мети проведено анкетування батьків 179 дітей віком від 1 до 15 років. Була розроблена анкета – опитувальник, яка дозволила визначити пріоритети та фактори щодо вибору іграшок для дітей, середню тривалість безпосереднього контакту дитини з іграшкою впродовж доби, розподіл іграшок за функціональним призначенням та складом сировини, котрі діти використовують вдома. Опитування проводилось конфіденційно, передбачалось декілька варіантів відповідей.

Методи дослідження – соціологічні, математико-статистичні.

Результати були оброблені в електронних таблицях Excel за допомогою методик варіаційної статистики [7].

Результати та обговорення. Аналіз результатів анкетування свідчить, що трети-

на опитуваних батьків (29,05±3,39)% купує іграшки один раз на місяць. Чверть батьків (24,58±3,22)% купує іграшки два-три рази на місяць, а кожна п'ята родина купує їх два-три рази на рік (18,99±2,93)%.

Найбільш часто (44,13±3,71)% батьки купують іграшки у гіпермаркетах (магазинах), де є спеціалізовані відділи з продажу іграшок. Кожна третя родина купує іграшки в Інтернет-магазинах (34,64±3,56)%. В той же час 29,61±3,41% дітей грають з іграшками, придбаними у приватних осіб на ринку.

Майже половина батьків віддає перевагу іграшкам з пластмаси (55,87±3,71)%, третина – іграшкам з дерева (31,28±3,47)%. Серед найважливіших якостей іграшки батьки вважають безпеку для здоров'я (82,12±2,86)% та зручність іграшки у використанні (30,73±3,45)%. Серед факторів, що впливають на вибір при купівлі іграшок, батьки зазначили: якість (74,86±3,24)%, вартість іграшки (58,66±3,68)%, торгівельну марку або фірму-виробника (22,35±3,11)%, вплив реклами (12,29±2,45)%. Серед країн-виробників дорослі віддають перевагу вітчизняним виробникам (43,02±3,70)% та виробникам з країн ЄС (39,11±3,65)%.

Існують вікові періоди, що відрізняються морфо-функціональними особливостями розвитку та критичні періоди розвитку дитини, які визначають особливості формування відповідної реакції організму на дію чинників навколишнього середовища хімічної, фізичної або біологічної природи. Тому в подальшому аналіз анкетування проведено відповідно до вікових груп: діти до 3-х років життя, старший дошкільний вік (3-6 років), молодший шкільний вік (7-10 років), середній шкільний вік (11 років і старше).

Аналіз даних анкетування батьків показав, що для дітей віком 1-6 років переважна більшість респондентів (66,66% – 80,85%) купують іграшки від одного до двох-трьох разів на місяць (табл. 1). Більш ніж третині дітей 7-10 років іграшки купують 1 раз на місяць, а чверть дітей цієї вікової групи отримують іграшки 1 раз на 3 місяці. Майже 30,77% батьків дітей віком від 11 років і старше купують іграшки один раз на місяць, а 51,28% – два-три рази на рік.

Таблиця 1. Розподіл респондентів за відповіддю на питання щодо частоти купівлі дитячих іграшок, %.

Частота купівлі дитячих іграшок	Вікова група дітей			
	1-3 роки, n=57	3-6 років, n=47	7-10 років, n=39	11 років та старше, n=39
Щотижня	12,28±4,35* ^{2,3} ; #4	4,26±2,94* ^{2,3}	5,13±3,53* ^{3,5}	0,00±4,49* ^{5,6} ; #1
Два-три рази на місяць	33,33±6,24* ^{1,4,5,6} ; #3,4	44,68±7,25* ^{1,4,5,6} ; #3,4	7,69±4,27* ^{3,5} ; #1,2,3	2,56±2,53* ^{5,6} ; #1,2,3
1 раз на місяць	33,33±6,24* ^{1,4,5,6} ; #4	36,17±7,01* ^{1,4,5,6} ; #4	38,46±7,79* ^{1,2,4,6} ; #4	7,69±4,27* ^{5,6} ; #1,2,3
1 раз на 2 місяці	5,26±2,96* ^{2,3}	4,26±2,94* ^{2,3}	10,26±4,86* ^{3,5}	7,69±4,27* ^{5,6}
1 раз на 3 місяці	8,77±3,75* ^{2,3} ; #3,4	4,26±2,94* ^{2,3} ; #3,4	25,64±6,99* ^{1,2,4} ; #1,2	30,77±7,39* ^{1,2,3,4} ; #1,2
Два-три рази на рік	10,53±4,06* ^{2,3} ; #4	10,64±4,50* ^{2,3} ; #4	12,82±5,35* ³ ; #4	51,28±8,00* ^{1,2,3,4} ; #1,2,4

Примітки:

- *¹ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують дитячі іграшки щотижня ($p \leq 0,05$);
- *² – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують дитячі іграшки два-три рази на місяць ($p \leq 0,05$);
- *³ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують дитячі іграшки один раз на місяць ($p \leq 0,05$);
- *⁴ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують дитячі іграшки один раз на два місяці ($p \leq 0,05$);
- *⁵ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують дитячі іграшки один раз на три місяці ($p \leq 0,05$);
- *⁶ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують дитячі іграшки два-три рази на рік ($p \leq 0,05$);
- #¹ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 1 до 3 років ($p \leq 0,05$);
- #² – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 3 до 6 років ($p \leq 0,05$);
- #³ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 7 до 10 років ($p \leq 0,05$);
- #⁴ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 11 і старше років ($p \leq 0,05$).

Згідно проведеного нами опитування, основна маса іграшок реалізується через спеціалізовані іграшкові відділи, розташовані в супермаркетах і гіпермаркетах. У великих торгових комплексах купівля іграшок здійснюється паралельно з покупками інших, важливіших для споживача товарів, оскільки більшість споживачів здійснює купівлю дитячих іграшок не цілеспрямовано. Крім того, дуже часто придбання іграшок в таких міс-

цях є імпульсивним. Другим за обсягами каналом збуту є спеціалізовані магазини дитячих товарів (Дитячий світ, Будинок іграшок тощо). Сюди споживачі йдуть цілеспрямовано, в більшості випадків знаючи, що саме хочуть придбати. В зазначених торговельних закладах купують іграшки від 48,72% до 92,99% батьків дітей всіх вікових груп (табл. 2).

Таблиця 2. Розподіл респондентів за відповіддю на питання щодо переваг відносно місця купівлі дитячих іграшок, %.

Місце купівлі дитячих іграшок	Вікова група дітей			
	1-3 роки, n=57	3-6 років, n=47	7-10 років, n=39	11 років та старше, n=39
Спеціалізовані іграшкові відділи	50,88±6,62* ^{3,4} ; # ⁴	51,06±7,29* ^{3,4} ; # ⁴	43,59±7,94	25,64±6,99 ^{#1,2}
Спеціалізовані іграшкові магазини	42,11±6,54* ³ ; # ⁴	38,30±7,09* ³	30,77±7,39	23,08±6,75 ^{#1}
Ринки	29,82±6,06* ^{1,2}	21,28±5,97* ^{1,2}	30,77±7,39	38,46±7,79
Інтернет-магазини	31,58±6,16* ¹ ; # ³	27,66±6,52* ¹ ; # ³	51,28±8,00 ^{#1,2,4}	28,21±7,21 ^{#3}

Примітки:

1. – *¹ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують дитячі іграшки в спеціалізованих іграшкових відділах магазинів ($p \leq 0,05$);
2. – *² – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують дитячі іграшки в спеціалізованих іграшкових магазинах ($p \leq 0,05$);
3. – *³ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують дитячі іграшки на ринках ($p \leq 0,05$);
4. – *⁴ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують дитячі іграшки в інтернет-магазинах ($p \leq 0,05$);
5. – #¹ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 1 до 3 років ($p \leq 0,05$);
6. – #² – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 3 до 6 років ($p \leq 0,05$);
7. – #³ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 7 до 10 років ($p \leq 0,05$);
8. – #⁴ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 11 і старше років ($p \leq 0,05$).

Особливою популярністю ці заклади користуються серед батьків дітей віком від 1 до 10 років ($p \leq 0,05$). Разом з тим, небезпечними каналами продажу, а саме ринками, користується кожна третя родина (21,28% – 38,46%). Враховуючи економічну ситуацію, популярним каналом придбання в останні роки стає Інтернет. Відомі українські мережі магазинів товарів для дітей («Будинок іграшок», «Антошка» та інші) почали відкривати власні Інтернет-магазини. Покупцями іграшок в Інтернет-магазинах частіше за інших (51,28%) є батьки дітей віком від 7 до 10 років ($p \leq 0,05$).

Українські родини віддають перевагу товарам, які пропонують вітчизняні виробники (35,09-53,19%) або виробники з країн ЄС (23,08-52,63%). Відсоток батьків, що мають дітей віком від 1 до 6 років та купують

українську продукцію, вірогідно вищий порівняно з відсотком батьків, які віддають перевагу іграшкам, які імпортовані з Китаю та країн СНГ ($p \leq 0,05$). Іграшки китайського виробництва переважно купують батьки, які мають дітей 7-10 років та 11 років і старше ($p \leq 0,05$) (табл. 3).

Про зростання вимог споживачів до якості іграшок свідчить той факт, що для понад двох третин опитаних батьків основним фактором, що впливає на їх вибір при купівлі дитячих іграшок, є якість (табл. 4). Другім за значущістю фактором для 42,11-69,23% респондентів при купівлі іграшок є ціна. За результатами наших досліджень, третина сімей, що мають дітей віком 1-3 років, та майже чверть сімей, що мають дітей віком 3-6 років, не в останню чергу звертають увагу на торгівельну марку при виборі іграшок.

Таблиця 3. Розподіл респондентів за відповіддю на запитання щодо переваг відносно країни-виробника дитячих іграшок, %.

Країна виробник дитячих іграшок	Вікова група дітей			
	1-3 роки, n=57	3-6 років, n=47	7-10 років, n=39	11 років та старше, n=39
Україна	35,09±6,32* ^{2,4}	53,19±7,28* ^{2,4,5}	38,46±7,79	43,59±7,94* ^{4,5}
Китай	8,77±3,75* ^{1,3,5; #3,4}	19,15±5,74* ^{1,3}	25,64±6,99* ^{#1}	30,77±7,39* ^{#1}
Країни ЄС	52,63±6,61* ^{2; #3,4}	38,30±7,09* ²	35,90±7,68* ^{#1}	23,08±6,75* ^{#1}
Країни СНГ	14,04±4,60* ¹	17,02±5,48* ¹	25,64±6,99	20,51±6,47* ¹
Немає значення країна виробник	22,81±5,56* ²	14,89±5,19* ¹	30,77±7,39	17,95±6,15* ¹

Примітки:

1. – *¹ – відмінності вірогідні порівняно з покупцями, які віддають перевагу дитячим іграшкам, що виготовлені в Україні ($p \leq 0,05$);
2. – *² – відмінності вірогідні порівняно з покупцями, які віддають перевагу дитячим іграшкам, що виготовлені в Китаї ($p \leq 0,05$);
3. – *³ – відмінності вірогідні порівняно з покупцями, які віддають перевагу дитячим іграшкам, що виготовлені в країнах ЄС ($p \leq 0,05$);
4. – *⁴ – відмінності вірогідні порівняно з покупцями, які віддають перевагу дитячим іграшкам, що виготовлені в країнах СНГ ($p \leq 0,05$);
5. – *⁵ – відмінності вірогідні порівняно з покупцями дитячих іграшок, для яких немає значення країна виробник ($p \leq 0,05$);
6. – #¹ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 1 до 3 років ($p \leq 0,05$);
7. – #³ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 7 до 10 років ($p \leq 0,05$);
8. – #⁴ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 11 і старше років ($p \leq 0,05$).

Таблиця 4. Розподіл респондентів за відповіддю на запитання щодо факторів, що впливають на їх вибір при купівлі дитячих іграшок, %.

Фактори, що впливають на вибір дитячих іграшок	Вікова група дітей			
	1-3 роки, n=57	3-6 років, n=47	7-10 років, n=39	11 років та старше, n=39
Якість	75,44±5,70* ^{2,3,4}	78,72±5,97* ^{3,4}	71,79±7,21* ^{3,4}	74,36±6,99* ^{3,4}
Ціна	42,11±6,54* ^{1,4; #2,4}	68,09±6,80* ^{3,4; #1}	56,41±7,94* ^{3,4}	69,23±7,39* ^{3,4; #1}
Торговельна марка або фірма виробник	31,58±6,16* ^{1,4; #4}	23,40±6,18* ^{1,2,4}	17,95±6,15* ^{1,2}	12,82±5,35* ^{1,2; #1}
Реклама	14,04±4,60* ^{1,2,3; #4}	8,51±4,07* ^{1,2,3}	23,08±6,75* ^{1,2; #4}	2,56±2,53* ^{1,2; #1,3}

Примітки:

1. – *¹ – відмінності вірогідні порівняно з покупцями, які віддають перевагу якісним дитячим іграшкам ($p \leq 0,05$);
2. – *² – відмінності вірогідні порівняно з покупцями, на вибір яких впливає ціна дитячих іграшок ($p \leq 0,05$);
3. – *³ – відмінності вірогідні порівняно з покупцями, на вибір яких впливає торговельна марка або фірма виробник дитячих іграшок ($p \leq 0,05$);
4. – *⁴ – відмінності вірогідні порівняно з покупцями, на вибір яких впливає реклама дитячих іграшок ($p \leq 0,05$);

5. – #1 – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 1 до 3 років ($p \leq 0,05$);
6. – #3 – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 7 до 10 років ($p \leq 0,05$);
7. – #4 – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 11 і старше років ($p \leq 0,05$).

Серед споживчих якостей іграшок від 71,79% до 85,11% батьків дітей всіх вікових груп віддають перевагу такому критерію, як безпека для здоров'я (табл. 5).

Понад третина опитаних приділяють увагу зручності іграшки у використанні,

особливо це стосується батьків дітей від 1 до 3 років та батьків дітей від 7 до 10 років. Естетичним виглядом іграшок більш за все переважаються споживачі, які мають дітей від 7 до 10 років.

Таблиця 5. Розподіл респондентів за відповіддю на запитання щодо найважливіших споживчих властивостей, що впливають на їх вибір при купівлі дитячих іграшок, %.

Споживчі властивості дитячих іграшок	Вікова група дітей			
	1-3 роки, n=57	3-6 років, n=47	7-10 років, n=39	11 років та старше, n=39
Зручність у використанні	35,09 ± 6,32* ^{2,3}	25,53 ± 6,36* ²	41,03 ± 7,88* ²	23,08 ± 6,75* ²
Безпека для здоров'я дитини	84,21 ± 4,83* ^{1,3}	85,11 ± 5,19* ^{1,3}	84,62 ± 5,78* ^{1,3}	71,79 ± 7,21* ^{1,3}
Естетичний вигляд	17,54 ± 5,04* ^{1,2; #3}	21,28 ± 5,97* ²	35,90 ± 7,68* ^{2; #1}	20,51 ± 6,47* ²

Примітки:

- *¹ – відмінності вірогідні порівняно з покупцями, які віддають перевагу дитячим іграшкам зручним у використанні ($p \leq 0,05$);
- *² – відмінності вірогідні порівняно з покупцями, на вибір яких впливає безпека для здоров'я дитини ($p \leq 0,05$);
- *³ – відмінності вірогідні порівняно з покупцями, на вибір яких впливає естетичний вигляд дитячих іграшок ($p \leq 0,05$);
- #1 – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 1 до 3 років ($p \leq 0,05$);
- #3 – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 7 до 10 років ($p \leq 0,05$).

Що стосується пріоритетів респондентів щодо сировини, яка використовується для виготовлення іграшок, то переважна бі-

льшість батьків (від 43,59% до 71,79%) купує іграшки, що виготовлені з пластмаси (табл. 6).

Таблиця 6. Розподіл респондентів за відповіддю на запитання щодо видів сировини, яким віддають перевагу при купівлі дитячих іграшок, %.

Види сировини	Вікова група дітей			
	1-3 роки, n=57	3-6 років, n=47	7-10 років, n=39	11 років та старше, n=39
Дерево	47,37 ± 6,61* ^{2,4; #2,3,4}	25,53 ± 6,36* ^{2,3; #1}	20,51 ± 6,47* ^{3; #1}	25,64 ± 6,99* ¹
Метал	5,26 ± 2,96* ^{1,3,5}	2,13 ± 2,10* ^{1,3,4,5}	12,82 ± 5,35* ³	10,26 ± 4,86* ^{3,5}
Пластмаса	45,61 ± 6,60* ^{2,4, 5; #3}	63,83 ± 7,01* ^{1,2,4,5}	71,79 ± 7,21* ^{1,2,4,5; #1,4}	43,59 ± 7,94* ^{2,4,5; #3}
Гума (латекс)	15,79 ± 4,83* ^{1,3}	17,02 ± 5,48* ^{2,3}	17,95 ± 6,15* ³	10,26 ± 4,86* ³
Не має значення	21,82 ± 5,57* ^{1,2,3}	19,15 ± 5,74* ^{2,3}	25,64 ± 6,99* ³	28,21 ± 7,21* ^{2,3}

Примітки:

1. – *¹ – відмінності вірогідні порівняно з покупцями, які віддають перевагу дитячим іграшкам з дерева ($p \leq 0,05$);
2. – *² – відмінності вірогідні порівняно з покупцями, які віддають перевагу дитячим іграшкам з металу ($p \leq 0,05$);
3. – *³ – відмінності вірогідні порівняно з покупцями, які віддають перевагу дитячим іграшкам з пластмас ($p \leq 0,05$);
4. – *⁴ – відмінності вірогідні порівняно з покупцями, які віддають перевагу дитячим іграшкам з гуми (латексу) ($p \leq 0,05$);
5. – *⁵ – відмінності вірогідні порівняно з покупцями, для яких вид сировини дитячої іграшки не має значення ($p \leq 0,05$);
6. – #¹ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 1 до 3 років ($p \leq 0,05$);
7. – #³ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 7 до 10 років ($p \leq 0,05$);
8. – #⁴ – відмінності вірогідні порівняно з респондентами, що купують іграшки для дітей віком від 11 і старше років ($p \leq 0,05$).

При цьому, вірогідно більший відсоток сімей, що купують іграшки з даного виду сировини мають дітей віком 7-10 років, порівняно з кількістю сімей, які виховують дітей віком від 1 до 3 років та від 11 років та старше ($p \leq 0,05$).

Майже половина батьків, що мають дітей віком від 1 до 3 років, віддають перевагу іграшкам з дерева, що вірогідно вище, ніж відсоток опитуваних, що мають дітей більш старшого віку ($p \leq 0,05$). Іграшки з металу купують батьки для дітей в сегментах від 7 до 10 років та 11 років та старше. Для досить значної кількості батьків (від 19,15% до 28,21%) не має значення з якої сировини виготовлена іграшка, яку вони купують.

Аналізуючи вибір респондентами іграшок, слід відмітити, що вони керувалися, на самперед, віковими особливостями розвитку дитини і етапами формування у неї ігрової діяльності.

Так, в ігровій діяльності дітей віком від 1 до 3 років переважають комбіновані іграшки (книжка-іграшка) для дітей до 3 років (87,72±4,64)%, іграшки для дітей до 3 років (84,21±5,26)% та іграшки з дерева (77,19±6,33)%. Діти старшого дошкільного віку віддають перевагу комбінованим іграшкам (книжка-іграшка) для дітей старше 3 років (80,85±6,38)% та м'яконабивним іграшкам (72,34±7,67)%. Іграшки з пластмаси популярні серед дітей як молодшого дошкіль-

ного віку (85,96±4,96)%, так і старшого дошкільного віку (87,23±5,21)%, та молодшого шкільного віку (84,62±6,28)%.

Встановлено, що найбільш використовуваними дітьми є предмети для творчої діяльності – олівці, фломастери, набори для творчості (фарби, пластилін, глина, кольоровий папір, клей тощо). Понад половини дітей віком від 1 до 3 років та понад 90% дітей інших вікових груп користуються переліченими предметами для дитячої творчості (табл. 7).

Звертає на себе увагу, той факт, що найулюбленишим видом ігрової діяльності серед дітей старше 7 років порівняно з дітьми інших вікових груп є комп'ютерна ігрова діяльність ($p \leq 0,05$), а портативні пристрої для комп'ютерних ігор мають 92,31% дітей 7-10 років і 97,44% дітей 11 років та старше. Такі ж іграшки батьки придбали третині дітей віком від 1 до 3 років та половині дітей віком від 3 до 6 років.

Нами встановлена тривалість безпосереднього контакту дітей 1-15 років з різними видами іграшок вдома впродовж доби. Так, перше рангове місце посідає тривалість гри з портативними пристроями для комп'ютерних ігор (1,91±0,09) годин на день. Друге місце займає тривалість гри з іграшками для дітей віком до 3 років (брязкальця, прорізувані, для гри у воді) – 1,73±0,09 годин.

Таблиця 7. Розподіл окремих видів іграшок в залежності від їх використання в ігровій діяльності дітьми різних вікових груп, %.

Види іграшок	Вікова група дітей			
	1-3 роки, n=57	3-6 років, n=47	7-10 років, n=39	11 років та старше, n=39
Іграшки для дітей до 3 років (брязкальця, прорізувані, для гри у воді)	84,21±5,26* ^{3,5,8,9} ,10 #2,3,4	12,77±13,62* ^{3,4,5} ,6,7,8,9,10 #1	7,69±15,38* ^{3,7,8,9} ,10 #1	0,00±4,79* ^{7,8,9,10} #1
Комбіновані іграшки (книжка-іграшка) для дітей до 3 років	87,72±4,64* ^{3,5,8,9} ,10 #2,3,4	21,28±12,94* ^{3,5,7} ,8,9,10 #1	7,69±15,38* ^{3,7,8,9} ,10 #1	0,00±4,79* ^{7,8,9,10} #1
Комбіновані іграшки (книжка-іграшка) для дітей старше 3 років	19,30±11,90* ^{1,2,4} ,5,6,7,8,9 #2,3	80,85±6,38* ^{1,2,4,6} #1,4	61,54±9,93* ^{1,2,7,8} ,9,10 #1,4	5,13±15,60* ^{8,9,10} #2,3
Іграшки з гуми (латексу)	71,93±7,02* ^{3,10} #3,4	53,19±9,98* ^{1,3,7,8} ,9 #4	33,33±13,07* ^{7,8,9} ,10 #1	7,69±15,38* ^{8,9,10} #1,2
М'яконабивні іграшки	57,89±8,59* ^{1,2,3,7} #4	72,34±7,67* ^{1,2} #3,4	38,46 ±12,56* ^{7,8,9,10} #2	7,69±15,38* ^{8,9,10} #1,2
Іграшки з дерева	77,19±6,33* ^{3,8,10} #2,3	53,19±9,98* ^{1,3} #1,4	33,33 ±13,07* ^{7,8,9,10} #1,4	2,56±15,81* ⁷ #1,2,3
Іграшки з пластмаси	85,96±4,96* ^{3,5,8,9} ,10 #4	87,23±5,21* ^{1,2,4,1} 0 #4	84,62±6,28* ^{1,2,3,4} ,5,6 #4	43,59±12,03* ^{1,2,6} ,8,9,10 #1,2,3
Набори для дитячої творчості (фарби, пластилін, глина, кольоровий папір, клей тощо)	54,39±8,95* ^{1,2,3,6} ,7 #2,3,4	91,49±4,26* ^{1,2,4,1} 0 #1	97,44±2,56* ^{1,2,3,4} ,5,6 #1	92,31±4,44* ^{1,2,3,4} ,5,6,7 #1
Олівці, фломастери	57,89±8,59 * ^{1,2,3,7} #2,3,4	95,74±3,01* ^{1,2,4,1} 0 #1	97,44±2,56* ^{1,2,3,4} ,5,6 #1	89,74±5,13* ^{1,2,3,4} ,5,6,7 #1
Портативні пристрої для комп'ютерних ігор	31,58±10,96 * ^{1,2,4,6,7} #2,3,4	59,57±9,27* ^{1,2,7,8} ,9 #1,3	92,31±4,44* ^{1,2,3,4} ,5,6 #1,2	97,44±2,56* ^{1,2,3,4} ,5,6,7 #1,2

Примітки:

1. – *¹ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які граються іграшками для дітей до 3 років ($p \leq 0,05$);
2. – *² – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які граються комбінованими іграшками (книжка-іграшка) для дітей до 3 років ($p \leq 0,05$);
3. – *³ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які граються комбінованими іграшками (книжка-іграшка) для дітей старше 3 років ($p \leq 0,05$);
4. – *⁴ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які користуються іграшками з гуми ($p \leq 0,05$);
5. – *⁵ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які граються м'яконабивними іграшками ($p \leq 0,05$);
6. – *⁶ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які граються іграшками з дерева ($p \leq 0,05$);
7. – *⁷ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які граються іграшками з пластмаси ($p \leq 0,05$);
8. – *⁸ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які користуються наборами для дитячої творчості ($p \leq 0,05$);
9. – *⁹ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які користуються олівцями і фломастерами ($p \leq 0,05$);

10. – *¹⁰ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які користуються портативними пристроями для комп'ютерних ігор ($p \leq 0,05$);
 11. – #¹ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей віком від 1 до 3 років ($p \leq 0,05$);
 12. – #² – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей віком від 3 до 6 років ($p \leq 0,05$);
 13. – #³ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей віком від 7 до 10 років ($p \leq 0,05$);
 14. – #⁴ – відмінності вірогідні кількістю дітей віком від 11 і старше років ($p \leq 0,05$).

Іграшки з пластмаси займають третє місце – $1,54 \pm 0,07$ годин щодня, а комбіновані іграшки (книжка-іграшка, настільне друковані ігри) для дітей старше 3 років знаходяться на четвертому місці – $1,44 \pm 0,07$ годин. П'ятий ранг мають набори для дитячої творчості (фарби, пластилін, глина, кольоровий папір, картон, клей тощо) з тривалістю контакту $1,40 \pm 0,06$ годин на день, а іграшки з гуми (латексу) займають шосте місце ($1,29 \pm 0,07$) відповідно. М'яконабивні іграшки діти використовують в середньому $1,13 \pm 0,07$ годин щодня (сьоме рангове місце). З олівцями та фломастерами діти грають

$1,12 \pm 0,06$ годин на день, а з книжками-іграшками для дітей до 3-х років $1,11 \pm 0,06$ години. Десяте рангове місце займають іграшки з деревини з тривалістю використання $1,03 \pm 0,05$ годин щодня.

Що стосується тривалості використання іграшок впродовж доби дітьми різного віку, то як свідчать дані наведені в табл. 8, вірогідно довший термін (від 2,04 до 2,67 годин), порівняно з усіма іншими видами іграшок, діти 7-15 років проводять за портативними пристроями для комп'ютерних ігор ($p \leq 0,05$).

Таблиця 8. Тривалість використання дітьми впродовж доби пріоритетних для певних вікових груп видів іграшок (години).

Види іграшок	Тривалість використання (годин на добу)			
	Вікова група дітей			
	1-3 роки, n=57	3-6 років, n=47	7-10 років, n=39	11 років та старше, n=39
Іграшки для дітей до 3 років (брязкальця, прорізувані, для гри у воді)	$1,73 \pm 0,19^{*5,6,8,9,10}$			
Комбіновані іграшки (книжка-іграшка) для дітей до 3 років	$1,17 \pm 0,11$			
Комбіновані іграшки (книжка-іграшка) для дітей старше 3 років		$1,68 \pm 0,16^{*5,6,9,10}$	$1,30 \pm 0,20^{*5,10}$	
Іграшки з гуми (латексу)	$1,29 \pm 0,16$	$1,46 \pm 0,21^{*6}$	$1,07 \pm 0,23^{*10}$	
М'яконабивні іграшки	$1,05 \pm 0,13^{*1}$	$1,30 \pm 0,20^{*3}$	$0,91 \pm 0,14^{*3,7,8,9,10}$	
Іграшки з дерева	$1,01 \pm 0,09^{*1}$	$0,94 \pm 0,12^{*3,4}$	$1,18 \pm 0,29$	
Іграшки з пластмаси	$1,49 \pm 0,16^{*9,10 \#2}$	$1,94 \pm 0,15^{*9,10 \#1,3,4}$	$1,40 \pm 0,13^{*5 \#2}$	$1,09 \pm 0,13^{*10 \#2}$
Набори для дитячої творчості (фарби, пластилін, глина, кольоровий папір, клей тощо)	$1,08 \pm 0,15^{*1 \#2}$	$1,55 \pm 0,13^{*9 \#1}$	$1,43 \pm 0,10^{*5}$	$1,45 \pm 0,18^{*10}$
Олівці, фломастери	$0,75 \pm 0,10^{*1,7 \#2,3,4}$	$1,08 \pm 0,11^{*3,7,8 \#1}$	$1,27 \pm 0,11^{*5 \#1}$	$1,36 \pm 0,14^{*10 \#1}$
Портативні пристрої для комп'ютерних ігор	$0,81 \pm 0,18^{*1,7 \#3,4}$	$1,23 \pm 0,16^{*3,7 \#3,4}$	$2,04 \pm 0,16^{*3,4,5 \#1,2,4}$	$2,67 \pm 0,19^{*7,8,9,10 \#1,2,3}$

Примітки:

1. – *¹ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання іграшок для дітей до 3 років ($p \leq 0,05$);
2. – *² – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання комбінованих іграшок (книжка-іграшка) для дітей до 3 років ($p \leq 0,05$);
3. – *³ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання комбінованих іграшок (книжка-іграшка) для дітей старше 3 років ($p \leq 0,05$);
4. – *⁴ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання іграшок з гуми ($p \leq 0,05$);
5. – *⁵ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання м'яконабивних іграшок ($p \leq 0,05$);
6. – *⁶ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання іграшок з дерева ($p \leq 0,05$);
7. – *⁷ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання іграшок з пластмаси ($p \leq 0,05$);
8. – *⁸ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання наборів для дитячої творчості ($p \leq 0,05$);
9. – *⁹ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання олівців і фломастерів ($p \leq 0,05$);
10. – *¹⁰ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання портативних пристроїв для комп'ютерних ігор ($p \leq 0,05$);
11. – #¹ – відмінності вірогідні порівняно з дітьми віком від 1 до 3 років ($p \leq 0,05$);
12. – #² – відмінності вірогідні порівняно з дітьми віком від 3 до 6 років ($p \leq 0,05$);
13. – #³ – відмінності вірогідні порівняно з дітьми віком від 7 до 10 років ($p \leq 0,05$);
14. – #⁴ – відмінності вірогідні кількістю з дітьми віком від 11 і старше років ($p \leq 0,05$).

На другому рейтинговому місці за тривалістю використання є іграшки для дітей до 3 років. Діти старше 3 років бавляться найдовше (1,94±0,15 годин) іграшками, що виготовлені із пластмас, порівняно з іншими видами іграшок ($p \leq 0,05$). Набори для дитячої творчості (фарби, пластилін, глина, кольоро-

вий папір, картон, клей тощо) популярні у дітей всіх вікових груп з максимальною тривалістю контакту з ними (1,55±0,13 годин) у дітей 3-6 років. Олівці та фломастери також популярні у дітей всіх вікових груп з максимальною тривалістю контакту (1,36±0,14 годин) у дітей старше 11 років.

Висновки

Більше ніж 40% сімей купують дитячі іграшки у спеціалізованих відділах з продажу дитячих товарів великих торговельних центрів; кожна третя родина купує іграшки через Інтернет (34,6%) або у приватних осіб на ринку (30,1%). Пріоритетними споживчими властивостями іграшок 82% батьків вважають безпеку для здоров'я дітей та зручність іграшки у використанні (31%). Основними факторами, що впливають на вибір іграшок при їх купівлі, 75% батьків відзначили «якість» та 59% «вартість іграшки». Серед країн-виробників 43% дорослих віддають перевагу вітчизняним виробникам та 40% виробникам з країн ЄС.

Найбільш використовуваними дітьми за тривалістю є предмети для творчої діяльності – олівці, фломастери, набори для творчості (фарби, пластилін, глина, кольоровий папір, картон, клей тощо). Понад половини дітей віком від 1 до 3 років та понад 90% дітей інших вікових груп користуються переліченими предметами.

Діти віком від 1 до 3 років вдома користуються всіма досліджуваними нами видами іграшок з тривалістю від 0,75 годин на день (олівці) до 1,73 годин (брязкальця, прорізувані тощо). Ігрова діяльність дітей 3-6 років пов'язана з використанням всіх видів іграшок, що впливають на розумовий, фізичний та естетичний розвиток дітей даної вікової групи, і триває від 0,94 годин на день (іграшки з дерева) до 1,94 годин на день (іграшки з пластмаси).

Визначені вперше особливості використання дітьми впродовж доби різних за складом сировини видів іграшок та тривалість безпосереднього контакту зі шкірою та слизовими оболонками дитини є основою для розробки гігієнічної класифікації даного виду продукції.

Широкий асортимент іграшок, що існує на українському ринку, їх різноманіття за функціональним призначенням та за складом матеріалів, що використовуються для їх виготовлення, відмінності в тривалості та характері контакту з іграшкою потребує оптимізації переліку показників безпеки, що підлягають контролю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стан та проблеми збереження здоров'я школярів / Н.С. Полька, А.Г. Платонова, Н.Я. Яцковська // Зб. доповідей НПК «Актуальні питання гігієни та екологічної безпеки України (22-23 травня 2008) – Київ. 2008. – 176 с.
2. Полька Н.С. Гігієнічне забезпечення умов життєдіяльності дітей: проблеми та шляхи їх вирішення / Н.С. Полька, Н.Я. Яцковська, А.Г. Платонова, С.М. Джурінська, К.С. Шкарбан, Г.М. Саєнко // Досвід та перспективи наукового супроводу проблем гігієнічного науки та практики: Зб. наук. тр. – К., 2011. – С. 70-80.
3. Галань О.В. Аналіз ринку дитячих іграшок в Україні // Формування механізмів управління якістю та підвищення конкурентоспроможності підприємств: VI Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція студентів, аспірантів та молодих вчених: тези доповідей, Дніпропетровськ, 26 березня 2015 р. – Дніпропетровськ: Університет Альфреда Нобеля, 2015. – С. 59-60.
4. Вплив дитячої іграшки на розвиток та здоров'я дитини та умови їх реалізації в торговельній мережі міста Запоріжжя / В.О. Хомутов, О.М. Костенко, М.Г. Линник, Л.В. Ульяник, Л.І. Белікова // Гігієнічна наука та практика: сучасні реалії: Матеріали XV з'їзду гігієністів України. – Львів, 2012. – С. 221-222.
5. Стан безпеки дитячих іграшок в Україні / Н. С. Царьова, А. В. Задорожний // Збірник наукових праць Одеської державної академії технічного регулювання та якості. 2012. – Вип.1. – С. 30-31.
6. Бондаренко Т.П. Інтернет-торговля в Україні // Формування механізмів управління якістю та підвищення конкурентоспроможності підприємств: VI Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція студентів, аспірантів та молодих вчених: тези доповідей, Дніпропетровськ, 26 березня 2015 р. – Дніпропетровськ: Університет Альфреда Нобеля, 2015. – С. 21-22.
7. Антомонов М.Ю. Математическая обработка и анализ медико-биологических данных. – К., 2006. – 558 с.

ОСОБЕННОСТИ ПРИОРИТЕТОВ РОДИТЕЛЕЙ ПРИ ВЫБОРЕ ИГРУШЕК И ПРОДОЛЖИТЕЛЬНОСТЬ ИХ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДЕТЬМИ РАЗНОГО ВОЗРАСТА

Платонова А.Г., Яцковская Н.Я., Шкарбан Е.С., Саєнко Г.Н.

В статье представлен детальный анализ основных факторов и приоритетов для родителей при выборе игрушек; проведено распределение игрушек по функциональному назначению и составу сырья; установлена продолжительность непосредственного контакта ребенка с различными игрушками дома в течение дня. Показано, что особенности использования игрушек детьми разного возраста, продолжительность контакта со слизистыми оболочками и кожей ребенка являются основой для разработки гигиенической классификации игр и игрушек и оптимизации перечня контролируемых показателей безопасности для здоровья.

FEATURES PRIORITY FOR PARENTS IN RELATION TO TOYS, AND PROLONGED USE OF CHILDREN OF DIFFERENT AGES

A.G. Platonova, N.Ya. Yatskovskaya, E.S. Shkarban, H.M. Saenko

The article presents a detailed analysis of the key factors and priorities for parents when choosing toys; distribution of toys based on their functions and composition of raw materials; the

duration of the direct contact of the child with a variety of toys at home during the day. It is shown that especially the use of toys by children of different age, duration of contact with the mucous membranes and the skin of the child is the basis for the development of the sanitary classification of games and toys and optimize the list of controlled indicators of health safety.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОМОТОРНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Філоненко О.О., Гозак С.В.

ДУ «Інститут гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзєєва НАМН України», м. Київ

Дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку моторики. Тому дуже важливо приділяти належну увагу розвитку як крупної, так і дрібної моторики. До крупної моторики відносять здатність дитини володіти своїм тілом у просторі, робити злагоджені рухи під час ходи, бігу, виконання вправ. Дрібна моторика пов'язана з роботою пальців та кисті рук, точними прицільними рухами.

За даними науковців тренування моторики позитивно впливає на розвиток вищих психічних функцій – на покращення сприймання інформації, формування механізмів цілеспрямованої поведінки, потягу досягати успіхів у виконанні завдань, посилення концентрації уваги. Такі тренування моторики можуть позитивно впливати на розвиток мовлення, оскільки центр головного мозку, що відповідає за рухи пальців рук, і мовленнєво-рухова зона розташовані поряд. Це означає, що розвиток психомоторики рук дуже важливий для повноцінного навчального процесу дітей та їхнього подальшого нервово-психічного та фізичного розвитку [1].

Рівень розвитку дрібної моторики рук – один із показників інтелектуальної готовності до шкільного життя. Дитина, яка має високий розвиток дрібної моторики, уміє логічно розмірковувати, у неї достатньо розвинені пам'ять, увага і зв'язне мовлення. Уміння виконувати дрібні рухи з предметами найбільш інтенсивно розвивається саме у старшому шкільному віці, до 6–7 років в основному завершується дозрівання відповідних зон головного мозку, розвиток дрібних м'язів руки. Саме тому робота з розвитку дрібної моторики повинна починатися задовго до вступу до школи. Педагоги, котрі при-

діляють значну увагу вправам, іграм, різним завданням на розвиток дрібної моторики і координації руху рук, вирішують одразу два завдання: по-перше, опосередковано впливають на загальний інтелектуальний розвиток дитини, по-друге готують її до оволодіння навичками письма, що у подальшому дозволить позбутися багатьох проблем шкільного навчання. Діти, котрі під час вступу до школи мають затримку психічного розвитку, як правило, мають недостатньо розвинену моторику рук. Вони майже не вміють користуватися ножицями, погано малюють олівцями і фарбами, інколи навіть погано тримають ложку. Такі діти сором'язливі, невпевнені у своїх силах [2].

Отже, саме період старшого дошкільного віку є етапом активного розвитку механізмів руху рук. Важкість цього процесу багато в чому визначається недостатньою сформованістю в цьому віці дрібних м'язів кисті і пальців рук, недосконалістю їх нервово-м'язової регуляції [3]. Недостатній розвиток психомоторики збільшує фізіологічну вартість учбової діяльності і призводить до більш вираженого стомлення нервової системи. У старшому дошкільному віці у дитини відбувається інтенсивний розвиток всіх систем організму, в тому числі координаційних здібностей, які можна вважати показником нервово-м'язової взаємодії. Розвиток координаційних здібностей сприятиме загальному розвитку дитини, активації розумової та сенсорної діяльності та є одним з елементів «шкільної зрілості».

Отже, при підготовці дитини до школи, тобто у старшому дошкільному віці, важливе значення мають не тільки заняття з роз-